MIĘDZY MODERNIZMEM A FUNDAMENTALIZMEM: OBLICZA WSPÓŁCZESNEGO ŚWIATA ISLAMU

dr Katarzyna Górak-Sosnowska
Katedra Socjologii
Szkoła Główna Handlowa

Plan wykładu

- Odrodzenie w świecie arabskim
  - Modernizm
  - Fundamentalizm
  - Inne scenariusze: panislamizm, panarabizm, socjalizm, sekularyzm
- Współczesne reakcje na świat zachodni
  - W świetle badań sondażowych
  - W opinii muzułmańskich intelektualistów
  - Cool Islam – diaspora muzułmańska na Zachodzie

Tradycja a nowoczesność: on

Tradycja a nowoczesność: ona

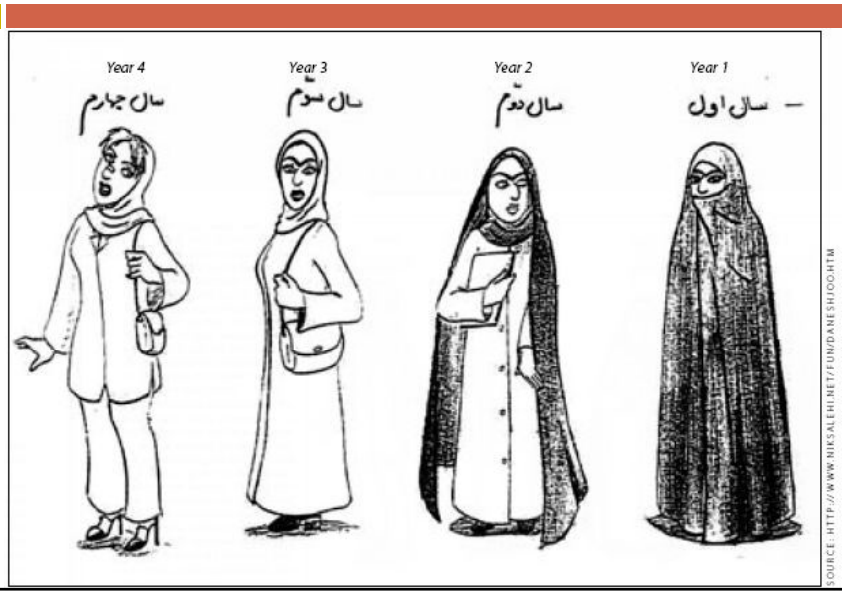

Perspektywa historyczna

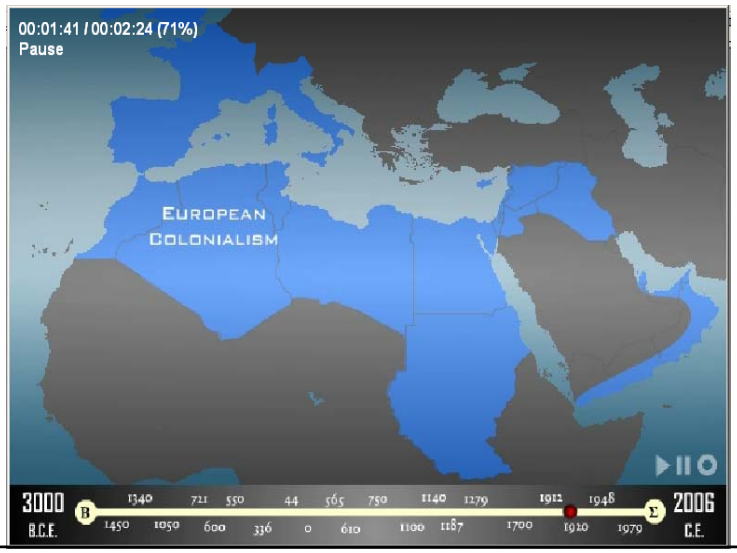

Napoleon w Egipcie

Islam a nowoczesność

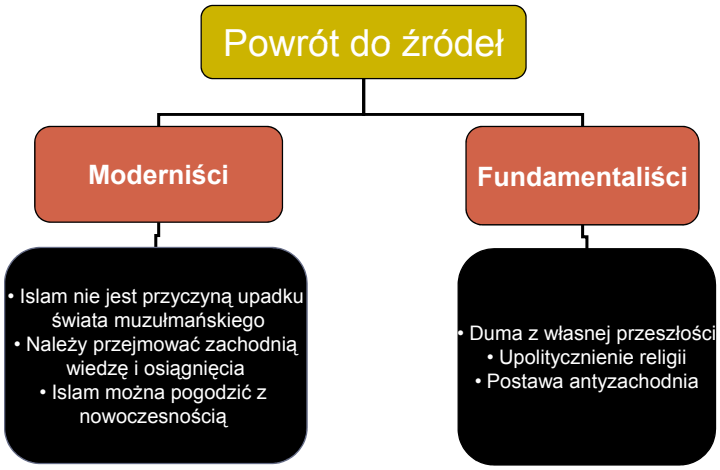

Moderniści

- Islam nie jest przyczyną zacofania świata arabskiego → miniona świetność cywilizacji muzułmańskiej
- Należy przejmować zachodnią wiedzę, o ile sprzyja rozwojowi i nie stoi w sprzeczności z islamem ≠ kopiowanie
- Islam można pogodzić z nowoczesnością, a wiele zachodnich idei zawiera się w islamie, jeżeli się go odpowiednio interpretuje

Przykłady

- Interpretacja źródeł prawa muzułmańskiego zgodnie z kontekstem historycznym
- Ponowne otwarcie bram idżtihadu
- Nacisk na racjonalizm (rozum nie ustępuje prawdom objawionym)

Fundamentalizm

- Duma z własnej przeszłości:
  - brak akceptacji dla wzorców zachodnich
  - postrzeganie ich jako wtórnych w porównaniu do muzułmańskich
  - Przekonanie o działaniu „obcych sił”
- Upolitycznienie religii
  - Religia jako ideologia polityczna
  - Religia jako narzędzie do podważania legitymizacji innych ugrupowań
- Postawa antyzachodnia

Stowarzyszenie Braci Muzułmanów

Stowarzyszenie Braci Muzułmanów

- Założone w 1928 w Egipcie
- Główni myśliciele:
  - Hasan al-Banna (1906-1949) - działacz
  - Mustafa as-Siba'i (1915-1964) - socjalista
  - Sajjid Kutb (1906-1966) - radykał

Hasan al-Banna

- Analiza przyczyn upadku świata arabskiego - racjonalna
- Wizja zagrożeń ze strony Zachodu (nie tylko militarnych ale i kulturowych)
- Rozwiązanie: przede wszystkim wyzwolenie się spod europejskiej dominacji

Mustafa as-Siba'i

- Akcentuje dumę z własnej przeszłości (wszystko już było)
- Przyczyną upadku są krzywdy ze strony sił zewnętrznych
- Twórca socjalizmu muzułmańskiego
- Postawa antyjudaistyczna
- Krytyka zarówno pasjonatów Zachodu jak i alimów zapatrzonych w przeszłość

Sajjid Kutb

- Współczesny świat znajduje się w *dżahilijji* (dotyczy to także muzułmanów)
- Władza należy do Boga (*hakimijjat Allah)*
- Rozwiązanie:
  - *takfir wa hidżra*
  - *dżihad*

Ugrupowania postfundamentalistyczne

Ocena wzrostu / spadku roli islamu w polityce, wśród respondentów, którzy określili ją jako:

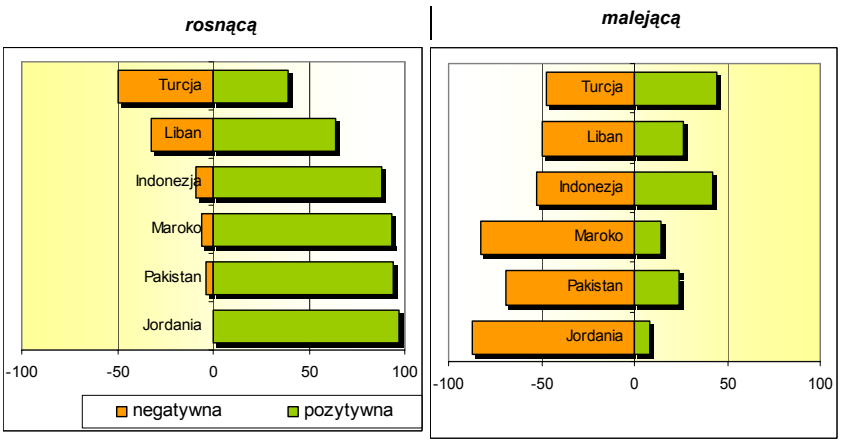

Inne scenariusze

- Panislamizm:
  - Promowany przez sułtana osmańskiego Abdulhamida II
  - Cel: zjednoczenie muzułmanów, aby przeciwstawili się ekspansji europejskiej
  - Utracił znaczenie po upadku kalifatu w 1924
  - Obecnie: w formie muzułmańskich organizacji międzynarodowych (np. Organizacja Konferencji Islamskiej 1969)

Inne scenariusze

- Panarabizm:
  - Konieczność ‘odrodzenia’ narodu arabskiego
  - Próby zjednoczeniowe (np. Zjednoczona Republika Arabska – EG+SY, Federacja Arabska – IQ+JO, Federacja Republik Arabskich – EG+LY+SY)
  - Liga Państw Arabskich (1945)
- Nacjonalizm:
  - Koncepcja *watan*

Identyfikacja muzułmanów w wybranych państwach (2005)

	Czy uważa się Pan(i) przede wszystkim za	
	obywatela państwa	***muzułmanina***
Pakistan	7	79
Maroko	7	70
Jordania	23	63
Turcja	29	43
Indonezja	35	39
Liban*	30	30

Inne scenariusze

- Socjalizm
  - Bazuje na myśli społecznej islamu
  - Wykorzystywany do modernizacji w oparciu o model socjalistyczny (np. naseryzm) lub legitymizacji władzy (np. baasizm)
- Sekularyzm
  - Rozumiany jako oddzielenie państwa/polityki od religii
  - Wykorzystywany jako w ramach modernizacji na wzór zachodni, lub jako element towarzyszący ruchom nacjonalistycznym

ISLAM A ZACHÓD WSPÓŁCZEŚNIE

Badania sondażowe

- Pew Research Center 2002-2005
  - kraje arabskie: Egipt, Jordania, Kuwejt, Liban, Maroko
  - Niearabskie kraje muzułmańskie: Bangaldesz, Ghana, Indonezja, Mali, Nigeria, Pakistan, Senegal, Tanzania, Turcja, Uzbekistan, Wybrzeże Kości Słoniowej
- Gallup 2001/02 + 2008
  - Kraje arabskie: Arabia Saudyjska, Jordania, Kuwejt, Liban, Maroko
  - Niearabskie kraje muzułmańskie: Iran, Indonezja, Pakistan, Turcja
  - 2008: 57 państw zamieszkanych przez muzułmańów

Jaki wpływ ma globalizacja na Pana(i) państwo? (Pew 2003)

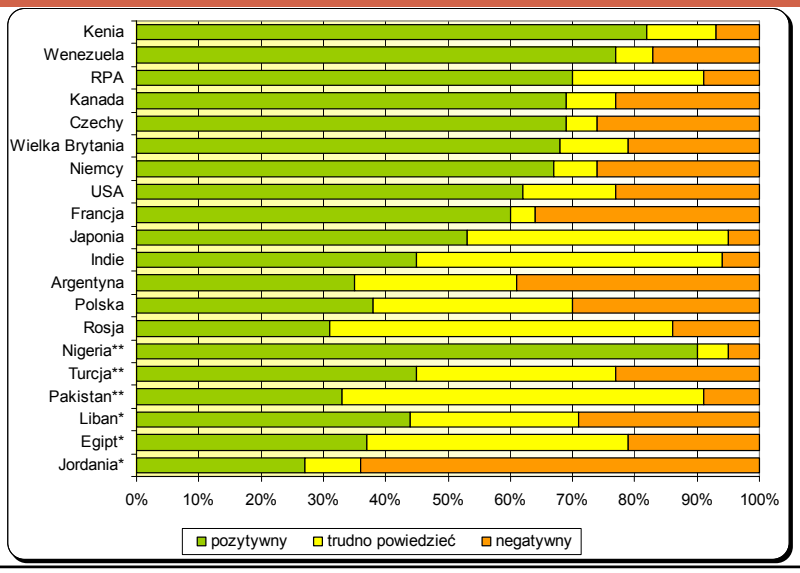

Ocena oddziaływania zachodniego systemu wartości

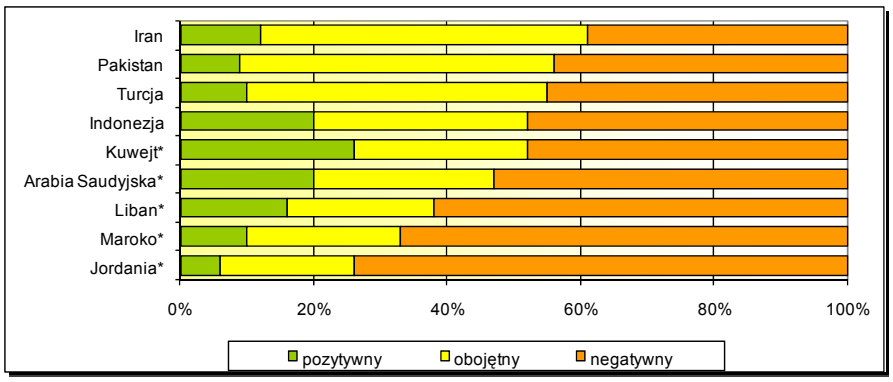

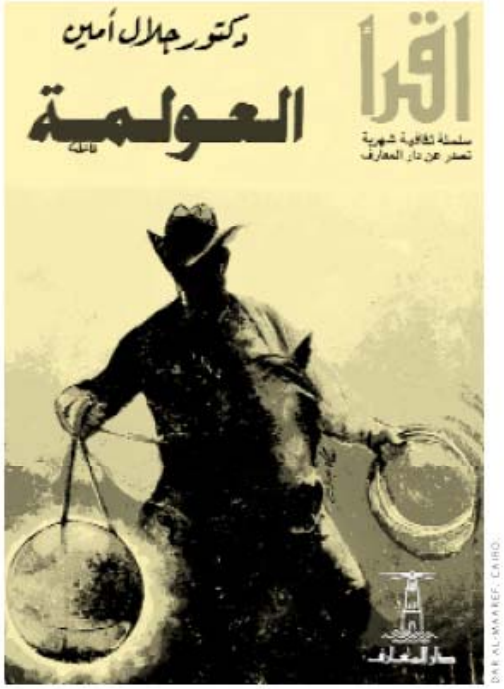

Galal Amin
Globalizacja –
okładka książki

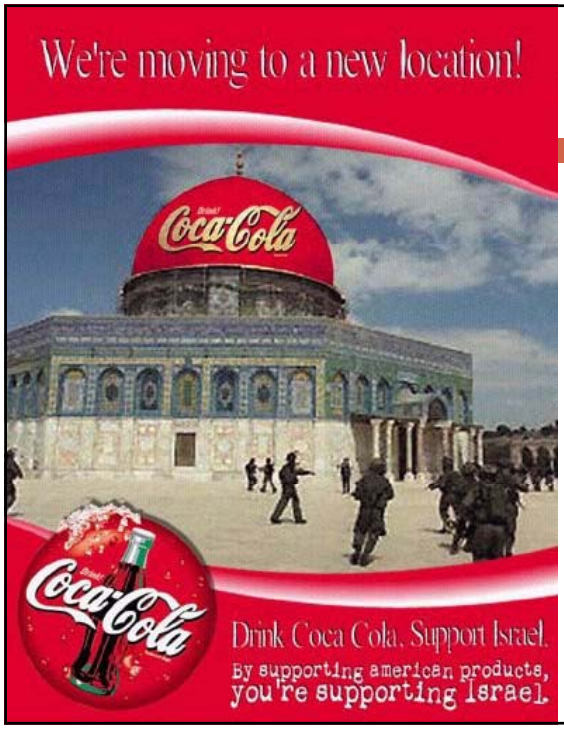

Fotomontaż
plakatu Coca-Coli

Zarzuty wobec Zachodu (2002)

- Nie respektowanie wartości arabskich i muzułmańskich
- Nie wspieranie spraw arabskich na arenie międzynarodowej
- Obojętność na los mieszkańców uboższej części świata
- Arogancja, skłonność do ingerencji w sprawy innych narodów
- Niewystarczające przywiązanie do swojej religii, niemoralny sposób życia
- Duże spożycie alkoholu i narkotyków, przestępczość

Relacje z Zachodem (2008)

- Co podziwiasz w Zachodzie?
  - Nauka i technika
  - Zachodni system wartości: ciężką pracę, odpowiedzialność, praworządność…
  - System polityczny: demokracja, prawa człowieka, wolność słowa, równouprawnienie płci
- Co może polepszyć relacje z Zachodem?
  - Więcej respektu
  - Nie podważanie statusu państw arabskich i muzułmańskich
  - Więcej zrozumienia dla islamu jako religii